

«Цимбелін» у постановці Сербана

«Цимбелін» — одна з пізніх п'єс Шекспіра, написана близько 1610 року, десь за шість років до його смерті. Основа п'єси — це розповідь дев'ятого дня з «Декамерона» Бокаччо. Більшість дій, однак, перенесена з Італії до Англії часів Цезаря, під королюванням Цимбеліна, і до сюжету додано нові елементи. Зараховано було її до трагедії, та в нашій термінології можна окреслити її як мелодраму зі щасливою розв'язкою голлівудського типу. П'єса зазнала гострої критики Семюела Джонсона і була колючкою в боці Бернарда Шоу, який навіть переписав її закінчення на свій натуралістичний кшталт. Та, попри недоліки, мова п'єси пошекспірівськи згущена; вряди-годи

трапляються в ній питомі авторові самоцвіти.

Прем'єра вистави в постановці Андрея Сербана відбулася в театрі Делякорт, в Центральному парку Нью-Йорка, 4 серпня 1998 року, в спонсорованій містом програмі «Шекспір у парку», що проводиться вже 43 роки.

Андрей Сербан (румунського походження) — професор драми Колумбійського університету, один із найвідоміших сучасних американських режисерів, який відзначився своїми постановками грецьких трагедій в нью-йоркському театрі Ля Мама невдовзі після свого прибуття туди на початку 1970-х років. (Див. мою статтю «Троянки» в Театрі Ля Мама», «Кіно-Театр», №3, 1997). Наступні його вистави високо оцінені критикою (наприклад, нагорода Тоні за «Вишневий сад»), як і опери, і в 1990-1993 роках він був керівником Румунського національного театру.

За Сербаном — слава режисера

оригінального, авангардного, послідовника європейського модернізму. Постановка «Цимбеліна» творить інше враження. Вона в своїй основі конвенційна, досить строго дотримується тексту й техніки традиційного театру. Іншими словами, підхід тут скоріше реалістичний, ніж метафоричний. На запитання, чому це так (в інтерв'ю нью-йоркському радіо WNYC 11.08.1998), Сербан відповів, що авангардистом він ніколи не клявся бути, а підходить до кожної вистави по-різному, ставлячи її так, як відчуває за потрібне, щоб вивести у ній те, що найсуттєвіше. Він вважає, що до «Цимбеліна» саме підхід, який він вибрав, найприродніший.

Називати виставу конвенційною, однак, несправедливо. Конвенційне у ній вживання тексту — виголошення його та інтерпретація дійових осіб акторами. Всі інші розв'язки тут цілком оригінальні, несподівані, і загальне враження з тригодинної імпрези з одною тільки перервою — це легкість, свіжість та природність. Все це треба занести на рахунок візуальних елементів п'єси, по-перше, сценографії, а також костюмів і архітектоніки мізансцен. Сценограф вистави — Марк Веендленд, а костюми роботи Маріни Драгічі, та концепція і одних і других, за його власним твердженням (в тім таки інтерв'ю), самого Сербана.

Як було сказано, театр Делякорт міститься в Центральному парку. Він відкритий, під голим небом, і вміщає приблизно дві тисячі глядачів, які розташовані півколом у досить стрімкому амфітеатрі, з оркестром (коном) на рівні першого ряду, близько до нього. За оркестром перед очима глядачів розкривається розлогий простір парку: спершу невеличкий ставочок (т.зв. Черепашин), праворуч нього — замок Бельведер (тепер метеорологічна станція), далі — густі крони дерев, а за ними — велетенські будинки міста, що вночі мерехтять світлом. У погідні ночі, що переважали цього літа, небо над цим усім залите світлом місяця. Це тло Сербан використав блискуче — на оркестрі він насипав невеликий горбчик, порослий справжньою травою, на вершку якого височіють чотири живі дерева, що творять квадрат. Під горбком, близько до глядачів — велике вижолоблене місце, засипане сліпучобілим піском, де відбувається головна дія; час від часу вона переноситься між дерева, контрастуючи з дією на піску. Простір цей відмежовує від глядачів рівчак, наповнений водою, місцями більше, ніж метр, широкий і глибиною вище колін. Актори використовують цей рівчак як частину кону — ходять, бігають по ньому, клякають у нім і т.д. Так вода стає частиною вистави, деформуючи тканини пишних костюмів і декорацій. Наприклад, у сцені в спальні, ліжко Імогени — це перекладаина через рівчак, і серпанкове покривало на нім звисає у воду, яка поволі спинається тканиною вгору до героїні, що спить невинним сном, мов брудні наклепи, якими осквернить її негідник Якімо.

Взагалі, у виставі важливу роль грають фізичні елементи, такі як: тканини, вода, пісок, трава, світло, пітьма, туман, червоний та білий кольори на щитах-ширмах, забитих у землю, які актори обертають, щоб розрізнити дію в Англії (білий) та Італії (червоний). Таким чином, речовини, їхня фактура, стають дійовими особами вистави разом з акторами. Костюми здебільшого екстравагантні, як, наприклад, плащ королеви з пістрявих пер чи золототканий одяг Юпітера. Дехто з двору англійського короля часів Римської імперії зодягнений у стрій, що нагадує одяг слов'янських чи румунських верховинців (Драгічі, мабуть, як і Сербан, румунського походження), а одяг римлян наслідує одяг Італії доби кватроченто.

У грі акторів вражає однотайно високий рівень — річ небуденна в американському театрі, де дуже мало репертуарних труп, а акторів набирають на виставу «на ринку». І ще дивніше вражає однотайність вимови — всі вони говорять з однаково чітким, американським акцентом, вимовою, що творить враження британської, та без звичної штучності від невдалої й нерівної стилізації. Сербан твердить, що сталося це без його втручання, спонтанно, очевидно внаслідок загального напрямку, який він накреслив.

Стефані Рот Габерле та Майкл Голл, що виконували головні ролі — Імогени та Постума Леоната, справились зі своїми завданнями дуже добре. Перша залишає по собі особливо сильне враження простою, природною грою та надзвичайним, темного тембру, сильним голосом і постановою. В п'єсі Імогена вагітна. Рот Габерле у житті теж була на сьомому місяці в тяжі, роблячи так свій внесок до природності вистави горбком свого лона, що вторував горбку на кону.

Вдалим контрапунктом до болючих ролей героїв була роль Клоте-на, виконана комічно Робертом Стентоном. Він високий, незграбний, з білим-пребілим тілом типового тубільця туманного Альбіону, був у перуці яскраво-багряного кольору, і його відтяту голову (не справжню, очевидно), було кинено в рівчак-потік, який слухняно поніс криваву вістку до його злої матері. Всі близько сорока акторів, що брали участь у виставі, по своєму зробили вагомий внесок.

Попри все це, можна слушно поставити собі запитання: чому Сербан вибрав «Цимбеліна» для свого дебюту в Шекспірівському фестивалі? Одною з причин, очевидно, є мета самого фестивалю — поставити прем'єри Шекспірових п'єс, себто не ставити таких, що вже

За Сербаном — слава режисера оригінального, авангардного, послідовника європейського модернізму...

йшли на фестивалі. Але Сербан пояснює, що «Цимбелін» видається йому незаслужено призабутою п'єсою і що вбачає він у ній багато такого, що робить її цікавою й актуальною для нашого часу. Наприклад, уважає він, що суттю вистави є не вірність та цнотливості Імогени, а опис дозрівання Леоната. Наївний хлопець думає, що не існує можливості сумніватися в чесності його дружини, і Боги дають йому добру лекцію того, що таке життя. Цим, мабуть, і треба пояснити факт, що роль Юпітера виконував той самий актор, який грав Якімо (Лів Шрайбер). Розгніваний наївністю Леоната, бог вирішує сам його провчити. Все може й так, але це не міняє факту, що п'єса, особливо її закінчення, переповнена дешевими драматичними трюками. Шекспір міг досягнути те саме оригінальними, переконливими розв'язками.

Можна поставити і друге запитання: чому саме видавалося Сербанові, що «серйозний» підхід до властиво несерйозної п'єси був природним? Адже п'єсу можна було поставити в стилі театру абсурду, з комічно-гротескною інтерпретацією, яка б стерла банальність архітекtonіки оригіналу. В цьому ішов би він шляхом тієї сміливості, з якою поставився до старогрецьких драм. Але це можна виправдати особистими потребами Сербана: наситившись сміливими експериментами, він має право підійти до творів, які ставить, спокійно, повправлятися в інтерпретації, яка строго дотримується тексту. Тим він може переконати себе й глядачів у своїй віртуозності.

■ Сцени з вистави
«Цимбелін»
за В.Шекспіром.
Театр Делякорт, США.
Режисер Андрей Сербан.
1998.

Юрій Тарнавський White Plains, NY 20.09.1998